

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Vniuersa Theologia Scholastica, Speculatiua, Practica

Ad methodum S. Thomæ, quatuor Tomis comprehensa

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1626

II. Quid cœli & terræ nomine significetur, an no[n] solum cœlum
Empyreum, sed etia[m] omne corpus cœleste, omniaq[ue] elementa,
adeoque totus mundus corporeus, quo ad essentiam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72856](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72856)

sententia Sanctorum Patrum, & Doctorum ferè omnium, speciatim Clementis lib. 1. Recog. Basilij Hex. hom. 3. Ambrosij lib. 1. c. 1. Chrysostomi in Genes. Hom. 3. Hieronymi epist. 83. ad Ocean. Tertulliani in carmine Genes. Marij Victorinilib. 1. in Genes. Sancti Thomæ in 2. dist. 12. Molinæ & Martinengi loco citato contra paucos superiùs citatos. Probatu apertè ex Scriptura Genes. 1. v. 2. ubi post creationem cæli & terræ dicitur, *Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi.* Quod ad metaphoricæ tenebras, Angeli scilicet mali cælum, aut instans solum naturæ, quo nondum cogitetur terra fuisse illuminata, referri nullo modo potest. Sunt enim verba nimis clara, & verbum illud imperfectum *Erant* etiam durationem aliquantam tenebrarum significat. Similis est locus 2. Corinth. versu sexto. *Deus, qui dixit, de tenebris lucem splendescere:* qui ad literam planè de creatione primæ lucis intelligitur: nec faciliè etiam potest ad tenebras spirituales, vel ad solam negationem luminis, creationem cæli antecedentem, referri. Licet verò contrariam sententiam erroris damnare non ausim, propter graues, qui eam sequuntur authores, superiùs citatos, non vereor tamen falsam planè & improbabilem dicere, ut pote satis apertè Scripturæ & communi Sanctorum Patrum doctrinæ repugnantem, nullo sanè firmo solidoque fundamento. Plura de hac die & luce apud Molinam disputatione 8.

DVBIVM II.

Quid cæli & terra nomine significetur; an non solum cælum Empyreum, sed etiam omne corpus celeste, omniaque elementa, adeoque totus mundus corporeus, quoad suam substantiam.

S. Thomas 1. p. q. 66. a. 1. & 3.

Quod ad primum attinet, dubium est, an omnes cæli, quoad substantiam simul, & quidem primo die creationis, ut dictum; an verò aliqui primum secundo die fuerint producti. De qua re varia rursus Doctorum sententia est. Siquidem sentiunt non pauci, primo die, seu ante primum diem, iuxta varietatem sententiarum dubio præcedente declaratam, creatum fuisse solummodò cælum Empyreum; reliquos autem cælos inferiores omnes, etiam quoad substantiam, non propriè creatos, sed ex præsupposita materia productos fuisse die secundo. Ita docent Strabus in Glossa. Hugo Victorinus in Sententijs tract. 2. cap. 1. Bonaventura in 2. dist. 12. Lyranus in Postilla, Tolstus in Genes. cap. 1. Catharinus ibidem: qui omnes disertè nomen cæli Empyrei exprimunt. Idem sentiunt Origenes in Genes. Homil. 1. Diodorus Tarsensis in Glossa ordinaria, Iunilius in Hexæmeron, Theophilus Antiochenus lib. 2. ad Autolyicum, Hilarius enarratione in Psalmum 135. Procopius in Gen. Anselmus l. 1. de

imagine mundi cap. 28. & ferè Philo de mundi opificio; licet nomen Empyrei cæli non expriment, sed duntaxat de supremo cælo, quod sedem esse beatorum significant, loquantur. Idem ex instituto propugnat Molina de opere sex dierum disp. 2. & 3. & Delrius in Genes. v. 1. fauetque nonnihil Ascenius Martinengus in sua Glossa. Sed & Aureolus in 2. d. 14. q. 2. a. 2. concedit quidem, cælum Empyreum, ut & primū mobile, siue cælum nonum & crystallinum, vnā cum quatuor elementis producta fuisse, in principio, primo die, seu ut ipse putat, ante primum diem; attamen firmamentum, seu cælum sydereum productum fuisse docet primum die secundo.

Fundamentum potissimum sumitur ex Scriptura Genes. 1. versu 6. & 8. *Dixit quoque Deus, fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis. Et fecit Deus firmamentum, divisitque aquas, quæ erant sub firmamento ab his, quæ erant super firmamentum. Et factum est vespere & mane dies secundus.* Cum igitur hoc loco expressè firmamentum appelletur *cælum*, idque secundo primum die, non creatum, sed factum dicatur, uti & cetera, quæ ex subiecta materia facta postmodum narrantur, perspicuè colligi videtur, cælum non omne quidem, sed aliquod tamen secundo primum die, etiam quoad substantiam, factum fuisse: quod utique non de supremo ac præstantissimo cælo iam antea primo die creato, sed de toto systemate celesti inferiori, saltè sydereo accipiendum est. Quod si cælum eo die factum non est, vix apparet, quid secundo die à Deo factum fuerit. Nihilominus alij plures contrariū sentiūt, ut dicitur.

Similis controversia est de duobus elementis, nimirum aère & igne; an simul cum terra & aqua ex nihilo primo statim die fuerint creata.

Assertio I. Non solum Empyreum, sed etiam sydereum cælum, atque adeò corpus omne celeste, quoad substantiam, productum fuit primo die. Ita expressè docent Tertullianus lib. contra Hermog. cap. 26. relatus dub. præcedenti, assert. 1. item Basilios homil. 1. & 2. Hexæm. Ambrosius lib. 1. c. 6. & lib. 2. cap. 4. Damascenus lib. 2. Fid. orth. c. 5. 6. & 10. Innocentius III. commentar. in 5. Psalmum pœnitentialem, S. Thomas in 2. d. 13. & 1. p. q. 68. ad primum, expositione vltima, & in Postilla Genes. (si tamen eius hoc opus) cap. 1. Dionysius Carthusianus in 2. d. 13. q. 1. Lyranus in Postilla expositione 1. Caiet. in Genes. c. 1. Steuchus in Cosmopœcia, Vielminus lectione 3. in Genes. Pererius in Genes. lib. 1. in illa verba *cælum & terram*, Gregorius de Valentia 1. p. d. 5. q. 2. punct. 1. Optimè & apertissimè ex antiquioribus Gregorius Nyssenus in Hexæm. *Posteaquam igitur, inquit, quæ cernuntur aquæ, ab illis quæ intelliguntur, secreta sunt, mediūque inter duplicem aquarum naturam confinium interiectum est cælum, quod simul cum terra, atque omnibus ijs, quæ ad mundi constitutionem collata sunt, in principio factum esse dicitur; nunc autem perfectum & nominatum, in demonstratione firmamenti ignis ambitu definiti ostenditur, &c.* Nec refert, quod Basilios homil. 3. Hexæm. & Ambrosius libro 1. capite 6. firmamentum secundo die creatum, à cælo in principio creato, & ab utroque cælum tertium, in quod raptus est S. Paulus, distinguunt. Intelligunt enim distinguui non substantialiter adæquatè: sed vel

accidentaliter tantum: vel substantialiter inad-
quæte, velut partem à toto, nimirum quia secundo
die firmamentum ex subtili materia cæli in princi-
pio creati consolidatione quadam & condensatione
productum fuit. Interim cum cælo & terrâ, omnia
intermedia elementa fuisse in principio quoad sub-
stantiam creata, apertè asserunt, ut dictum. Vnde
etiam idem Basilius in alio opere Hexaemeron ab
Eustatio latinè reddito, ac recens edito lib. 2. ita
scribit. *Fecit Deus cælum & terram, non singula ex di-
midia parte, sed integrum cælum, & integram terram, id
est, ipsam substantiam, cum specie comprehensam.*

4 Et Ambrosius libro 2. Hexaem. cap. 4. *Videtur
mihi, inquit, nomen calorum commune esse, quia pluri-
mos calos Scriptura testificatur; nomen autem esse speciale
firmamentum. Siquidem & hic ita habetur. Et voca-
uit Deus firmamentum cælum: ut videatur supra gene-
raliter dixisse, In principio cælum factum, ut omnem cæ-
lestis creaturæ fabricam comprehenderet: hic autem spe-
ciale firmamenti huius exterioris soliditatem, &c.*

5 Probatum autem conclusio nostra, maximè ex
Scriptura. Tum quia Moyses Genes. 1. versu, in-
definitè dixit, *In principio Deus fecit cælum*, seu ut
in Hebraico textu significantius habetur *calos*. Inde-
finitæ autem eiusmodi propositiones in dogmati-
bus tradendis, vim habere solent affirmationis vni-
uersalis, sicubi nulla specialis suppetit restringendi
ratio. Tum quia in eodem loco paulo inferius Ge-
nes. 1. versu octauo, ubi de firmamento fit mentio,
significatus voculæ *Cæli* disertè explicatur; neque
tamen eo loco pro solo cælo Empyreo accipitur;
& valde durum esset, in tam paucis verbis, præser-
tim ubi ipsa nominis significatio ex instituto expli-
catur, tam obsecuram æquiuocationem fuisse com-
missam. Tum quia nusquam aliàs in Scriptura, ubi
cælum terræ coniungitur, saltem quando de eorum
productione sermo est, cæli nomine solum cælum,
Empyreum significatur; sed vniuersim tota cæle-
stis substantia, ut videre est Genes. 14. versu 19. &
22. Exodi 20. versu 11. Exodi 31. versu 17. Deu-
teron. 4. versu 26. Deuteronomij 30. v. 39. Deu-
teronomij 31. v. 28. 1. Paralip. 21. versu 16. 2. Pa-
ralip. 24. v. 12. 2. Esdræ 9. v. 6. Iudith 6. versu 15.
& cap. 7. v. 17. & cap. 13. v. 24. Esther 13. vers. 10.
Psalmo 113. v. 5. &c.

6 In quo genere vel maximè insignis est locus Ge-
nes. 2. vers. 1. ubi Moyses quasi per anacephalæ o-
sin repetens ea, quæ præcedenti capite narrauerat,
ait; *Igitur perfecti sunt cæli & terra, & omnis ornatus
eorum.* Et versu quarto. *Ista sunt generationes cæli
& terræ, quando creata sunt, in die quo fecit Dominus
cælum & terram.* Vbi nemo vtiq; dixerit, nomi-
ne *cæli* solum cælum Empyreum significari. Opti-
mè in hunc locum Chrylostomus homil. 10. in Ge-
nes. *Confidera, inquit, quàm nihil sit superfluum, ni-
hilque non amabile in diuinis literis. Postquam elemen-
torum cuncta complectentium meminit, non ultra parti-
cularim commemorat; sed ut dixit: Perfecta sunt cælum
& terra, inquit, & omnis ornatus eorum. Quo
significat omnia & quæ in cælo, & quæ in terrâ. Or-
natus enim terræ, sunt ea, quæ ab illa proferuntur,
ut herbarum germina, fructuum proventus, arborum
fructus, aliæque omnia, quibus illam Deus ornauit:
ornatus autem cæli, sol, luna, stellarum varietas, cre-*

*aturæque omnes intermedia. Et idcirco sacra Scriptu-
ra, cælum terræque commemorans, omne Dei opificium
per hæc elementa complexa est.*

7 Sed in ipso etiam Symbolo Apostolorum profi-
temur Deum Creatorem cæli & terræ, phrasi ex 1. Ge-
nes. versu 1. expressa; vtiq; non Empyrei tantum,
sed vniuersim omnis cæli; cum ipsa quodammodo
res exigit, ut quando profitemur in symbolo factam
à Deo creationem cæli & terræ, ijs nominibus totius
mundi substantia intelligatur.

8 Accedit, quod cæli Empyrei rudis populus Iu-
dæorum, cui eam creationis historiam potissimum
scripsit Moyses (ut rectè Sanctus Thomas 1. part.
quæstione 68. articulo tertio.) vix vllam habuit
notitiam. Imò idem Sanctus Thomas 1. p. quæst.
66. articulo tertio, ait: *Cælum Empyreum non inue-
nitur positum, nisi per auctoritates Strabi & Bedæ,
& iterum, per auctoritatem Basili; in cuius positione
quantum ad aliquid conueniunt; scilicet quantum ad
hoc, quod sit locus Beatorum.* Ita Sanctus Thomas
tameñ Dionysius Carthusianus in 2. distinct. 2.
quæstione tertia, non ab illis tantum, sed etiam à
Damasceno, Gregorio, & Hieronymo cælum illud
fuisse agnitum velit: sed qui certè sub eo nomine
cæli mentionem non faciunt: multò minus credi-
bile est, hoc cælum etiam à gentibus fuisse agnitum.
Vide Pererium libro primo in Genesim. Quæ de
causa in eam potius adducor sententiam, ut rectius
vniuersim negari posse existimem, Moysen in
sua descriptione operum diuinorum, vllam cæli
Empyrei expressam & distinctam fecisse mentio-
nem (quod etiam non pauci de Angelis sentiunt,
& in eundem sensum Sanctus Thomas 1. p. quæ-
stione 68. art. 3. ait, *Moyses imbecillitati rudis populi
condescendentem, illa solum eis proposuisse, quæ manifestè
sensui apparent.*) quam solum cælum Empyreum in
principio à Deo creatum commemoralle.

9 Ratio etiam quædam congruentiæ pro eadem
conclusionè est; quia cum cælum etiam sydere-
um sit corpus simplex; & quidem longè præstan-
tioris naturæ, quàm terra & aqua, quæ in principio
creata à Moysè referuntur, non conueniebat, illud
post terram & aquam, aut ex aqua produci.

10 Ad contrarium fundamentum facile responde-
tur, quando Genes. 1. v. 6 & 8. dicitur *Firmamen-
tum* cæli nomine appellatum, idque secundo die fa-
ctum fuisse, id non ita intelligendum, quasi cælum
illud etiam quoad substantiam & essentiam suam, se-
cundo primum die factum fuerit, sed solum, quod
tunc primum addita duritie & firmitate, firmamenti
nomen & robur acceperit, ut quæst. 3. dub. 1. & 2.
magis declarabitur; sicut Deus dicitur *producere vites
de thesauro suo*, itemq; Philosophi aiunt, niuè, gran-
dineñ, pruina, gelu, seu glaciem produci; cum ta-
men eorundem materia & forma substantialis iam
antè præexistat; nec ferè nisi durities & soliditas
præexistenti materiæ addatur.

11 Neque verò ex eo, quod cælum vñà cum terra ab
initio productum dicitur, consequens est, per cælum
secundo postea die productum, (cui & firma-
menti nomen impositum) aliud cælum substantia-
liter diuersim intelligendum esse; quasi verò res va-
na & eadem non possit bis produci; neq; semel pro-
ducta ac certo nomine significata, denuò eodem
nomine.

nomine insigniri. Nam præterquam quod eadem res, quoad substantiam semel producta, rectè potest iterum sub aliâ ratione mixtæ imperfectæ, seu entis per accidens, denuò produci, ut antea dictum: insuper etiam terra in principio producta dicitur v. 1. & tamen nihilominus postea v. 10. rursum dicitur, tunc, cum aquæ in vnum collectæ fuissent, tertio videlicet creationis die, ipsam aridam terræ nomine fuisse vocatam: *Et vocavit Deus aridam terram.* Quo nomine utique substantialiter eadem terra significatur, quæ initio producta, sed aquis nudata, nihilominus terræ nomine insignita refertur. Idem ergo etiam servatâ proportione cogitandum de cælo, ut pluribus dicitur quæst. 3. dub. 1.

12 Assertio II. Non solum cælum omne quoad substantiam, simul cum terrâ, sed etiam Elementa omnia, quæ cælo terræque clauduntur, etsi rudia adhuc, & nullo ornatu decorata, simul, & ab initio, antea ceterarum rerum productionem, à Deo ex nihilo fuerunt creata; ac postea sex dierum spatio singularitè & ordine elaborata: ita nimirum, ut iuxta descriptionem Genesis, primo insuper die lux; secundo soliditas ac firmitas cælesti substantiæ; tertio siccitas, virorque ac fecunditas terræ; quarto sydera ac stellæ cælis, quinto omnis generis animantia, aquis ac aëri, velut ornatus nouaque perfectio accellerint; sexto demùm die ceteræ terræ animantes, ac homo ipse in terris, vniuersaque hæc ex elementis iam antea creatis condita fuerint.

13 Hæc conclusio confirmat præcedentem, ac præterquam quod optimis authoribus probata est, ut dicitur, probatur primò ex ipsâ Scriptura sacra Genes. 2. v. 1. ubi dicitur, *Igitur perfecti sunt cæli & terra, & omnis ornatus eorum.* Quo loco nomine cæli & terræ utique intelligitur idiplum cælum & terram, quæ Genes. 1. v. 1. in principio, & ante res alias creata dicuntur: cetera verò omnia, quæ post cælum & terram iam antea producta, successivè per sex dies facta narrantur, intelliguntur nomine ornatus, seu accidentalis cuiusdam perfectionis eiusdem cæli & terræ; ergo non est existimandum, cælos quoad substantiam, aut elementa, secundo, aut posterioribus primùm diebus fuisse producta; sed tam cælum, quàm terram, vñ cum ceteris elementis quoad substantiam, in principio & ante omnia alia creata; postea solum perfectione quadam accidentali, & ornatu exculta & decorata fuerint. Nec verò id de aquis negari potest, cum mox post creatum cælum & terram Genes. 1. versu 2. dicatur: *Spiritus autem DEI ferebatur super aquas.*

14 Secundo probatur assertio autoritate Scripturæ, qui eam docuerunt. Siquidem elementa omnia, primo die, vñ cum cælo & terra fuisse producta, docent ex Patribus præcedente conclusione citatis, Basilius, Ambrosius, Gregorius Nyssenus, Damascenus, Beda in Hexaem. item Innocentius, Lipomanus, Caietanus, Steuchus, Gregorius de Valentia, Pererius, & quos præcedenti quæstione pro tertia sententia citauimus, Ambrosius libro 2. Hex. c. 1. Procopius, Alcuinus, ipsiusque Ecclesiæ publicus hymnus, *Primo dierum omnium, quo mundus exiit conditus,* ut ibidem pro secunda conclusione diximus. Idem tradit Sanctus Thomas 1. p. q. 68. art. 3, & sequuntur ferè alij Scholastici. Speciatim

Suarez 3. p. tom. 2. disputatione 58. sect. 2. ubi ait: *Cum dicitur in principio fecisse Deus cælum & terram: hoc de cælo solo Empyreo exponere, & æthereos calos ac stellas, ex aqua tanquæ ex materia putare procreata, nec philosophicis principis consentaneum est, nec in Theologia habet aliquod fundamentum.*

Id verò ab iisdem Patribus ita explicatur; siue quod sub duobus extremis corporibus, cælo terræque, etiam intermedia omnia elementa comprehenduntur: siue quòd nomine cæli etiam ignis & aër, vti & nomine terræ, eidem insidens aquæ elementum, velut contentum nomine continentis significetur; siue quòd terræ nomine, quæ omnia solet elementa continere, etiam reliqua intelligantur: siue etiam quòd aquarum nomine eo loco Genesis capite primo versu secundo, rectè intelligi generatim potest omne corpus diaphanum, præsertim liquidum; non solum quia omne eiusmodi corpus, Spiritus Dei eidem quasi fouendo incumbens, ad noua quædam opera deinceps efficienda destinauerat; sed etiam quia ratio ipsa quodam modo cogit, per aquas ibidem aliquid intellexisse Moysen, quod iam antea factum narrauerat. Cum ergo Moyses nomine cæli & terræ subintellexerit, etiam simul productam fuisse aquam, licet hoc non expresserit, cur non pari iure & ratione, iisdem etiam nominibus à Moysè subintellecta fuisse dicamus, cetera elementa, licet ea Moyses itidem non expresserit; fortè quia ut Sanctus Thomas loco citato ait, rudi populo ea solum voluit exprimitere, quæ manifestè sensui apparent; aerem verò, inquit ibidem ad 3. *Et similia corpora, propter inuisibilitatem, sub aqua nomine comprehendit.*

De hac re optimè inter alios Augustinus libro de Genes. ad litteram capite quarto. *Nec ullo modo arbitrandum est, præmissum esse in hac Scriptura vllum mundi huius elementum, cum quatuor nominibus consistere eum persuasum sit, quia videtur hic cælum, & aquam, & terram commemorare, de aere autem tacere. Consuetudo quippe nostrarum scripturarum est, aut cæli & terræ nomine mundum appellare, aut interdum addere & mare. Aer itaque etiam ad cælum pertinere intelligitur, si qua sunt in eius partibus tranquillissima & pacatissima spacia; vel ad terram, propter hunc turbulentum & caliginosum locum, qui humida exhalatione pinguescit, quamuis & ipse sæpius cæli nomine nuncupetur.*

Præclare etiam Sanctus Basilius homil. 1. Hex. in hæc ipsa verba, *In principio creauit DEVS cælum & terram: Ex duobus, inquit, principis vniuersi sanè totius inuicit essentiam; cælo quidem prærogatiuam in generatione dignitatis, terræ autem ad rerum essentiam secundas adscribens. Quicquid autem istorum medium est, id vñ cum ipsis omnino finibus (seu extremis) exortum est. Itaque etiamsi nihil de ceteris dixerit elementis, igne, inquam, atque aere, tuopte tamen solerti ingenio capere velis. Primum quidem quoniam in omnibus omnia sunt permixta: atque adeo in terra aquam, aerem & ignem inuenies: siquidem tam è silice, quàm è ferro, quæ suam originem è terra trahunt, ignis exiit, ac frictionibus copiosus emergens elucet, &c. Deinde quoniam cælum natura locum superum occupat, terra verò inferum, &c. is & ea comprehensim notauit, quæ mediam inter*

